Studia Romologica 17/2024
ISSN 1689-4758
Strony 263–267
https://doi.org/10.68100/a247btmy

Liście opadły, tabory stanęły

The leaves have fallen, the caravans have came to a halt

Adam Bartosz | https://orcid.org/0009-0000-1207-761X | adam@muzeum.tarnow.pl

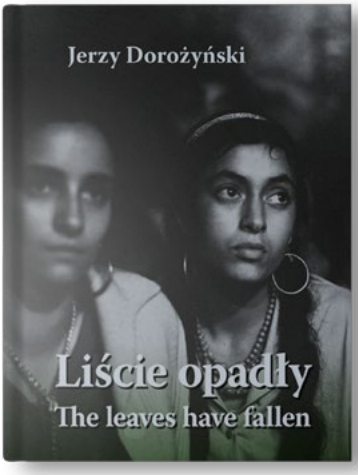
JAK CYTOWAĆ Adam Bartosz, *Liście opadły, tabory stanęły*, „Studia Romologica", 2024, t. 17, s. 263–267.

Data publikacji: 2024 | Data publikacji online: 20.10.2026

OPEN ACCESS
© 2024 Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Muzeum Ziemi Tarnowskiej. Artykuł w otwartym dostępie na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 (CC BY-NC 4.0)

Adam Bartosz

Liście opadły, tabory stanęły

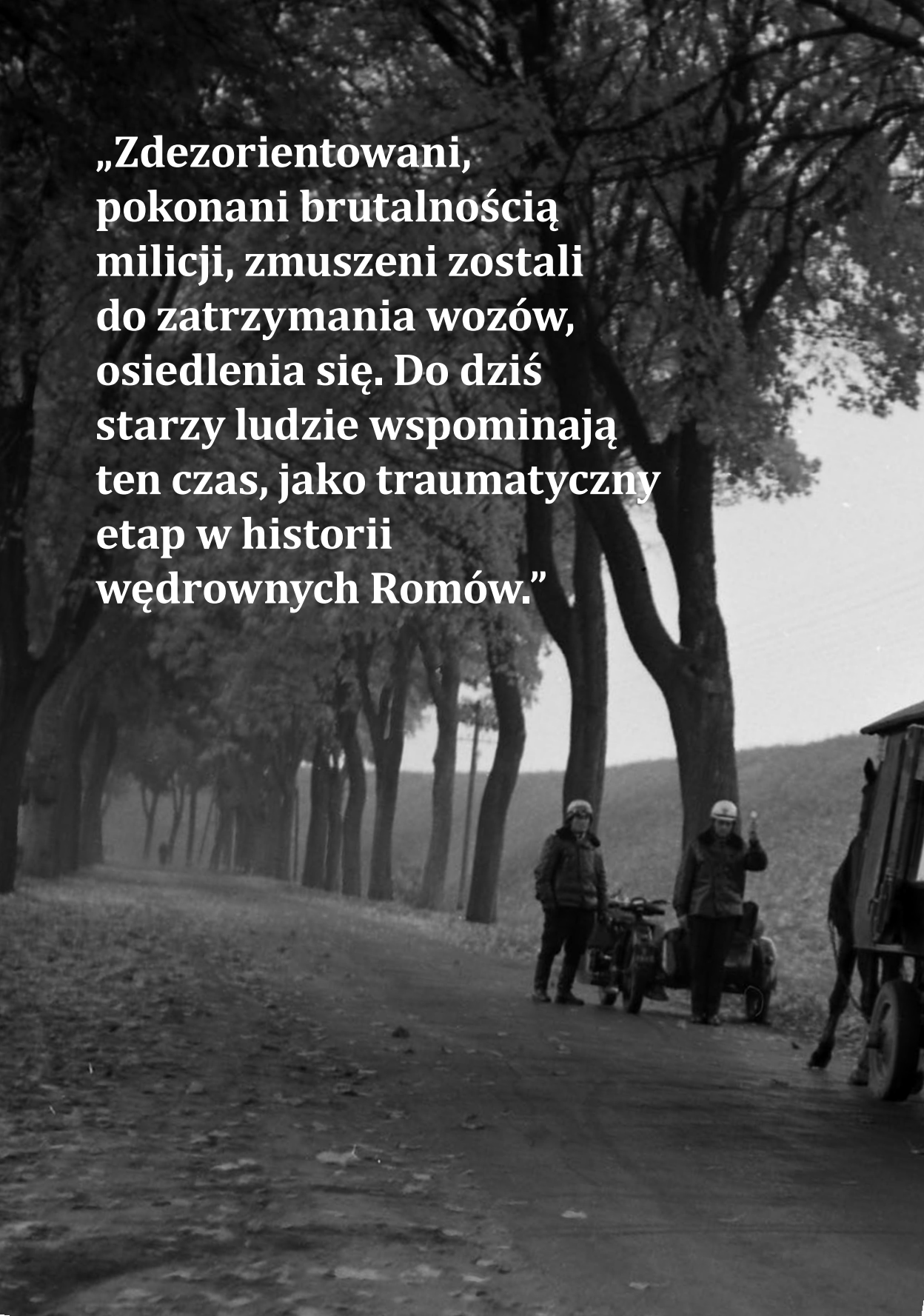
Jerzy Dorożyński
Liście opadły / The Leaves have fallen
Komitet Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej w Tarnowie, Tarnów 2024, ss. 111, ISBN 978-83-954306-7-1

Film w reżyserii Władysława Ślesickiego *Zanim opadną liście* stał się najpiękniejszą opowieścią dokumentalną o ostatnich cygańskich wędrowcach w Polsce i został wielokrotnie nagrodzony, także na festiwalach zagranicznych. Ekipie filmowej towarzyszył kierownik produkcji Jerzy Dorożyński, jednocześnie dokumentujący proces powstawania filmu. Zdjęcia jakie wówczas wykonał, tylko w drobnej części dotąd publikowane, stały się niemal kultowymi obrazami przeszłego życia wędrownych Cyganów/Romów.

Ślesicki miał już wówczas za sobą jeden dokument filmowy o romskiej tematyce (*Jedzie tabor*, 1955), którego treść była krytyką wędrownych Cyganów i zachętą do osiedlenia się. Tym razem udało mu się pozyskać ufność starszyzny jednego z wędrujących taborów. W połowie roku 1962 filmowcy podążyli wraz z Romami drogami Pomorza Środkowego. Spędzili cztery miesiące towarzysząc romskiej wędrówce, dokumentu-

Za kamerą Bronisław Baraniecki, za nim Władysław Ślesicki, na planie filmu *Zanim opadną liście.*

„Zdezorientowani, pokonani brutalnością milicji, zmuszeni zostali do zatrzymania wozów, osiedlenia się. Do dziś starzy ludzie wspominają ten czas, jako traumatyczny etap w historii wędrownych Romów.”

jąc taborowe życie, codzienne zajęcia, przygotowywanie potraw, zabawy, konflikty z lokalnymi władzami, zaślubiny – utrwalając na taśmie filmowej świat, który niebawem miał odejść z woli ówczesnych władz. Filmowcy, montujący materiał filmowy w roku następnym nie wiedzieli, że zapisują ostatnie sceny taborowego życia. Oto w marcu 1964 r. zapadła decyzja o ostatecznym zatrzymaniu romskich taborów. Wobec próbujących wyruszyć na kolejny sezon wędrowny, władze zaczęły stosować bardzo restrykcyjnie powszechnie obowiązujące przepisy zawarte w rozmaitych aktach prawnych. Karano za palenie ognisk w pobliżu lasu, braki oświetlania wozu, brak dokumentów, szczepień, za nieposyłanie dzieci do szkół, za „nielegalne zgromadzenia" (kiedy milicja spotkała na drodze więcej niż jedną rodzinę) itd.

Romowie, zdezorientowani, pokonani brutalnością milicji, zmuszeni zostali do zatrzymania wozów, osiedlenia się. Do dziś starzy ludzie wspominają ten czas, jako traumatyczny etap w historii wędrownych Romów.

Po czasie życia wędrownego pozostał ten wspaniały dokument filmowy, pozostała też kolekcja ponad 700 zdjęć autorstwa Dorożyńskiego. W połowie lat 90. tarnowskie Muzeum Okręgowe zakupiło je od żony zmarłego w 1978 roku dokumentalisty. Są w niej m. in. powszechnie już znane zdjęcia, publikowane głównie w książkach Jerzego Ficowskiego, a które w archiwach figurują jako pochodzące z kolekcji tego klasyka romologii polskiej i wykorzystywane dość często, z proweniencją dość swobodnie podawaną.

Zdecydowaliśmy się wydać sygnalny tom albumu zawierającego setkę zdjęć Dorożyńskiego. Ich wyboru dokonał Adam Bartosz, który załączył też do albumu krótki wstęp w językach polskim i angielskim.

»Zdjęcia, jakie wykonał, stały się niemal kultowymi obrazami przeszłego życia wędrownych Cyganów/Romów.«